

skega posebno dandanes rijejo ti krti, ki izpodku-pujejo vso cerkveno in svetovno autoriteto (veljavo), čedalje bolj tudi v Avstrijo in njene dežele. Delavci te stranke so dvojni: eni taki, ki vedoma delajo za njo, drugi nevedoma. Mi nikakor ne spadamo v vrsto tistih, ki za vsacim grmom frajmavrarja vidijo; al tajiti se zdaj več ne more, da je potreba, da vsakdo pozná načela, ki vodijo frajmavrarje. „Kärnt. Volksstimme“ v svojem 21. listu objavlja knjigo, ki je najprej leta 1792 v Amsterdamu, pozneje, leta 1826., v Haagu prišla na svitlo z dodanimi dokumenti, katera v 9 točkah razklada namene frajmavrerjev. Da jih tudi naši bralci poznajo, damo jim jih na znanje, ker po njih jim bo lahko razsoditi, kdo med nami je vedoma ali nevedoma v tej skrivni družbi, ki širi pogubni strup frajmavrarske kuge po svetu.

Po gori navedeni knjigi so devetera frajmavrarska načela sledeča:

1. „Babjeverstvo (to je, kristijanska pa tudi judovska vera) bilo je dosedaj glavna podpora tiranstvu in goljufiji, s katerima so vladarji in duhovniki zatirali ljudstvo. S peklom in večnostjo so strašili boječe duše in jim pamet zmešali z vražami, ki so se jim cepile od otročjih let v glavo, da so oslabile najjasnejšega duhá ter ga storile nesposobnega za velika dejanja. To je zakrivilo kristijanstvo, katero dela človeka služnega, da neumen vse pretrpi, tolažeč se z večnostjo. Potrebno je tedaj, da se izpodkoplje ta steber babjeverstva. Ker pa se je veliko ljudstva navzelo že verskih pravljic in so meščanske in državne uredbe že pregloboko se vko-reninile v glave in srca ljudstev, zato se mora previdno delovati in o tem daje narava modrijanov dober mig-ljaj: mesenost je ono veliko kolo, ki žêne ljudi; to kolo se mora zavrteti v tek, kristijanstvo pa staviti na smeh, da se ljudém vera izruje iz src.“

2. „V ta namen se mora osnovati literarni zavod, ki na vso moč naše knjige in časnike razširja, zatira pa one naših nasprotnikov.“

3. „Pridobiti se morajo zaradi tega z denarjem najodličnejši izdatelji časopisov, katerim naj bode nálog to, da vse, kar se piše zoper nas, osmešijo in s porogljivim zaničevanjem zatirajo.“

4. „Kdor ni z nami, on je zoper nas. Zato ga moramo vsakako proganjati, zaničevati, zatirati; taki ljudje morajo nam biti kakor mrčesi, katere osipljemo raz cvetočega drevesa in jih poteptamo z nogami.“

5. „Malokdo lahko prenaša zasmehovanje; kdor se tedaj ne more sprijazniti z našimi namerami, pa vendar ima še zdrav razum, prijeti ga moramo od te strani; zasmehovati ga moramo.“

6. „Da hitro dosežemo svoj namen, se mora pred vsem srednji (mestni „purgarski“) stan seznaniti z našimi načeli. Priprosto ljudstvo (kmet in rokodelec) nima nikake važnosti; s priprostim ljudstvom se v kratkem časi naredi, kar kdo hoče. Ljudí srednjega stanú moramo si pred vsem pridobiti. Zato se morajo, kar najbolje se dá, podžigati strasti teh ljudí; posebno pa se mora še mladina pridobivati našim načelom, kajti ona v nekaterih letih doseže veljavo.“

7. „Mesenost je najboljšo sredstvo, da si pridobimo privržencev v palačah vladarjev, tako, da naših konečnih namér ne bodo spoznali, al za nas je dovolj,

da jih storimo mrzle kristijane; mlačni so že tako skoraj vsi.“

8. „Da izdatno pospešimo svoj namen, treba pred vsem, da razglasimo kot sovražnike omike in modrosti vse one, kateri se v kakem obziru še držé verskih ali državnih predsodkov. Smatrati se morajo kot stvari, katere človeštvu in njegovega blagostanja napredku silno škodujejo; zato mora slehern izmed nas skušati, da v važnih zadevah njihov vpliv zabrani in pri prvi ugodni priliki jim vzame moč iz rok.“

9. „Vsi dogodki v državi, vse razprtije političnih strank, vse spletkarije, bratovščine in družbe morajo se vpotrebljevati za naše namene, s kratka vse, s čemur se lahko izbuja razpor in nemir. Kajti na razvalinah sedanjega kristijanskega socialnega življenja imamo upanje postaviti trdno poslopje natorne sisteme in njene častilce potrditi v njihovih pravicah.“ —

To tedaj so tista načela, po katerih frajmavrarji, po vsem svetu razkropljeni, rijejo in delajo zoper oltar cerkve, prestol vladarjev in človeško družbo. Ni tedaj čuda, da se je v Cislajtanijski frajmavrarjem prepovedala pravica, očitno pod imenom „Freimaurer-Orden“ na dan stopiti, zato pa so tem bolj delavni vsak na svojo roko in po svojih potih: z besedo, pisanjem in vsakdanjim ravnanjem. Na milijone jih je že na svetu.*)

Slovstvene stvari.

O zadevah Wolfovega slovarja.

Odprto pismo gospodu K. Dežmanu II.

Infandum jubes renovare dolorem.

1.

Ker je obče znano, da Vi, gospod Dežman, ste eden najmarljiviših sodelavcev „Tagblattovih“, zato mi ne boste za zeló vzeli, ako mislim, da tudi članek „Kunststücke der Novice“ v 111. listu „Tagbl.“ je delo Vaše. In ker že od leta 1843 nisem vaju v javnosti „slepe miši“ loviti, zato tudi pretres onega članka kar naravnost pod Vašo adresno svetlo izročujem ter ga tudi s svojim imenom podpišem, da si tako z odprtim vezirom drug družemu stopiva nasproti, vsaj ste celó Vi v navedenem „Tagblattovem“ članku moje ime, brez katerega bi Vaš leibjournal že odnekaj veliko manj interesanten bil, „sans gene“ s trte zvili. Ako bi se bil pa vendar-le o tem zmotil, prosim Vas, da pošljite to pismo na pravo mesto. Vi, komur menda tudi sv. Oče papež ne veljá za nezmotljivega, boste meni, ki me v onem članku „očeta naroda“ in bivšega škofa Ljubljanskega titulirate, to zmotu menda radi odpustili.

*) Da je celó pri nas po tacih kotih, kjer bi človek ne mislil, zasejano seme frajmavrarsko, to pričajo škandalozni bogotajni napisi, s katerimi namazan je 19. list „Danice“ po pošti iz Krškega naročniku v Dolini v roke prišel, izmed katerih le nekatere le-sem natančno prepisemo, tako-le se glaseče: „Nieder mit allen Pfaffen! Es wird nicht 10 Jahre vergehen, so wird sich in Profezeiung erfüllen. Das Volk muss aufgeklärt werden. Živio Darwin! Es lebe auch Bismark! Er hat alle Klöster geleert. Hinaus! arbeitet lieber Pfaffen! Der Mensch stammt vom Affen, Gorillo-Affen. Die Welt hat sich allein gebildet und ist gerechnet worden, dass 80 Millionen Jahre dasteht und wird ewig stehen mit fortwährenden Aenderungen. Der weitere Aufklärung will, kaufe sich von Büchner „Kraft und Stoff“ — itd. itd. — No, „Tagblattovci“, kaj ne, kako „lepo“? — kako „lepo“ se to vjema s „svinjsko glavo“, „offenes Sendschreiben an den Herrgott“ itd.

*

„slobodni zidar“ ali „slobodni mavtar“. Kje je Fröhlich to besedo našel, ne vemo. Zanimivo bilo bi to zvedeti in to temveč, ker je v „nemačko-ilirskem slovarji“ od J. Mazuranića in dr. J. Užarevića 1842 ne nahajamo, ki za „Freimaurer“ imata le „zidar-slobodni“.

Da pa čitatelji „Novic“, ki Vašega lista ne beró, zvedó, za česa da gre v najini pravdi, dovolite mi, predno pismo svoje nadaljujem, objaviti jim, da gré za 15letno odlašanje izvršitve 26. §. blage oporoke knezoškofa Wolfa, po katerem bil bi imel narod slovenski že davno dobiti drugi del — slovensko-nemški del — slovarja, in da Vi prav po „Tagblattovi“ fini metodi to odlašanje zagovarjate. To je jedro Vašega spisa, kateremu ste dali napis „Kunststücke der Novice“. Ne bojite se pa, da bodem „bisere“ Vašega spiska našim bralcem zatajil, — ne, ne! vse jim hočem zvesto priobčiti, in zato utegne pismo moje nekako dalje biti, kakor je meni samemu drago, ker vem, da „Novice“ prostora potrebujejo še za mnogo drugo tvarino in da vsi čitatelji njihovi ne marajo samo za najini razgovor, ker že obá sivolasa spadava nekako v staro šaro.

Da pa to pismo adresiram do Vas, gospod Dežman, o tem imam še drug razlog, in sicer ta razlog, da sem vselej bil in sem še zdaj pravičen tudi svojim sovražnikom. Čujte! Če si po pravici sebi smem pripisati zaslugo, da nam je preblagi knezoškof Wolf neumrlega spomina z zapuščino svojo stvaril slovár in je temu vzvišenemu dejanju povod dal „Koledarček“ moj za leto 1854. (dogodba ta je popisana v Cigaleto v em „predgovoru“ nemško-slovenskega dela 1860. leta), rad tudi Vam, gosp. Dežman, pripoznam delež tega. Vas namreč sem leta 1853. naprosil, naj podobi Vodnikovi, ki sem jo hotel, po Valvazorjevi sliki, leta 1854. izročiti slovenskemu svetu, napišite životopis njegov. Vi ste takrat, ves goreč za stvar slovensko in za „slavo Slavjanov“, v „Koledarčku“ radi spisali životopis Vodnikov, kateremu se v vsaki vrstici vidi, da Vam je izhajal prav iz globočine srca. To — se vé da — bilo je pred več kot 20 leti! Sedaj že davno niste več oni Dežman, ki ste takrat bili, zato boste tudi — v spominu na oni čas — upravičen našli napis tega mojega pisma: Dežmanu II. — To isto spričuje pri „Matici“ naši shranjeni zapisnik od 16. januarija leta 1854. ob shodu, ki smo ga imeli omenjeni dan v licealni knjigarni. Oni dan sem po naročilu nepozabljivega mecêna knezoškofa Wolfa pozval jaz zarad izdanja nemško-slovenskega slovarja tadanje Ljubljanske veščake v razgovor, v katerem sem jim razodel glavna vodila, kako naj bi se za tisek vredil od več strani pomnoženi Vodnikov rokopis slovensko-nemškega slovarja, in predlagal, naj se učeni jezikoslovec in vrednik državnega zakonika gosp. M. Cigale gosp. knezoškofu nasvetuje za vrednika slovarjevega. In v onem odboru, kateremu je bil tadanji c. k. avskultant Luka Svetec zapisnikar in v katerem so bili nazoči prof. Metelko, kanonik in bivši profesor Jož. Poklukar in bibliotekar Mih. Kastelec (gosp. Blaž Potočnik je bil po opravih zadržan), sodelovali ste tudi Vi, g. Dežman; Vi ste še posebno prevzeli doneske o slovenski botaniški, mineralogični in zoologični terminologiji, jaz pa doneske o zdravniških predmetih. — To je bilo 16. januarija 1854. leta. Sklepe onega zbora je odobril blagi knezoškof, izročivši tisek slovarja rojaku svojemu Blazniku, ki vrh tega je bil edino zmožen velikansko delo takega tiska prevzeti, vredništvo slovarjevega rokopisa pa gosp. Cigaletu. In po neumorni delavnosti njegovi že konec l. 1859. — tedaj v 5 letih — bilo je delo dokončano in leta 1860. nemško-slovenski del slovarja v 2 debelih zvezkih s 127 pôlami na čast slovenskemu slovstvu dotiskan.

To sodelovanje Vaše leta 1854. vzvidelo se mi je potrebno omeniti, da temu pismu, ki je odgovor na Vaš

„Tagbl.“ članek, opravičim adresu, ki se glasi na Dežmana II.

Drugi pot naprej.

Dr. Jan. Bleiweis.

Zaloga knjig in časopisov Matice slovenske.

„Matica slovenska“ ima, kakor kaže po gosp. tajniku Praprotniku ravnokar sestavljeni inventar, te-le knjige:

„Narodnega koledarja“ in „letopisa“ za 1867. leto 44, za 1868. leto 26 iztisov,

„Letopisa“ za 1870. leto z dr. L. Tomanovo podobo 1, za 1871. leto s 40 slikami 71, za 1872. in 1873. leto z 2 slikama 155, za 1874. leto 261, za 1875. leto 355 iztisov,

„Prirodoznanskega zemljepisa“ Jesenkovega 197 iztisov,

„Vojvodstva Kranjskega“ 356 iztisov,

„Vojvodstva Koroškega“ 422 iztisov,

„Slovenskega Štajera“ 1. snopiča 293, 3. snopiča pa 125 iztisov,

„Zgodovine Avstrijsko-ogerske monarhije“ Kersnikove 145,

„Zgodovine slov. naroda“ Trdinove 210,

„Jovana Vesela-Koseskega raznih del“ z njegovo podobo 51 iztisov,

„Vodnikovih pesni“ 540 iztisov,

„Slovanstva“ z 2 zemljevidoma 455 iztisov,

„Olikanega Slovenca“ 111 iztisov,

„Štirih letnih časov“ 964 iztisov,

„Telegrafije“ iz letopisa 1875. leta 178 iztisov,

„Nauka o telovadbi“ II. del 713 iztisov,

„Schoedlerjeve knjige prirode“ I. snopiča: „Fizika“ 486, 2. snopiča: „Astronomija in kemija“ 484, 3. snopiča: „Mineralogija in geognozija“ 431, 4. snopiča:

„Botanika in zoologija“ 342 iztisov,

„Živalstva“ po Pokorniji, poslovenil Fr. Erjavec 256 iztisov,

„Rastlinstva“ po Pokorniji poslovenil Ivan Tušek 567 iztisov,

„Rudninoslovja“ po Föllekerji 262 iztisov,

„Slovnice českega jezika z berilom“ spisal Marn 594 iztisov,

„Zemljevidov“, in sicer: Obraza vse zemlje 6, Evrope 20, Afrike 50, Azije 138, Avstralije 71, Rusije 68, severne Amerike 160, južne Amerike 144, Turčije 693, Italije 712, nemškega cesarstva 700, Slovenske dežele, Kozlerjev 48 iztisov. —

Čista vrednost (po odšteti tretjini za provizije itd.) vseh teh knjig in zemljevidov znaša 5606 gold. 43 kr.

Vse te knjige in zemljevidi so tedaj starim in novim udom, kakor tudi knjigotržcem in sploh prijateljem slovstva po odločeni nizki ceni na razpolaganje. Še posebno pa vsem rodoljubom, ki se brigajo za to, kar se danes na **Turškem** godí, priporočamo, naj si omislijo zemljevid Turčije, katerega je še 693 iztiskov na prodaj po nizki ceni za 20 krajc.

Gospodje udje, ki še za leto 1876 niso plačali letnine, prošeni so, da bi jo kmalu odrajtali. Matica naša gotovo je vredna vsestranske podpore; novci pa so povsod „nervus rerum gerendarum“.

Od predsedstva Matice slovenske.